

*dr Željko NINČIĆ, naučni saradnik**
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Republike Srbije

Pregledni rad
UDK: 343.985:342.7; 343.132/133
Primljeno: 15.8.2019.

PRIKRIVENE POLICIJSKE AKTIVNOSTI I LJUDSKA PRAVA – SPECIFIČNOST ODNOSA

Pozitivna društvena kretanja su, često, „ometana“ različitim kriminalnim aktivnostima pojedinaca ili grupa ljudi. Takve aktivnosti su, uvek, bile suprotnost težnjama društva da stvori okruženje koje građanima omogućava bezbedno obavljanje osnovnih životnih i društvenih funkcija. Pošto savremeni oblici kriminala, najčešće, podrazumevaju organizovane forme ispoljavanja u praksi se, kao dokazan mehanizam suprotstavljanja njegovim najtežim oblicima, nameću prikrivene (policijske) aktivnosti. Njihovo sprovođenje podrazumeva tajnu aktivnost kojom se, privremeno, ograničavaju pojedina ljudska prava lica prema kojima se primenjuju, pa se nameće pitanje njihovog međusobnog odnosa.

U radu se ukazuje na svrhu prikrivenih policijskih aktivnosti i naglašava neophodnost takvog delovanja u savremenim uslovima ispoljavanja kriminala. Posebno se ističe značaj prikrivenog prikupljanja podataka i ukazuje na njegove karakteristike. Naročita pažnja, usmerena je na specifičnost koju podrazumeva potreba suprotstavljanja najtežim oblicima kriminala, s jedne strane, odnosno značaj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda lica prema kojima se sprovode prikrivene policijske aktivnosti, s druge strane. Cilj rada je da se ukaže na opravdanost prikrivenih policijskih aktivnosti u suprotstavljanju najtežim oblicima kriminala, ali i doprinese unapređenju načina njihovog planiranja, organizacije i sprovođenja uz poštovanje ljudskih prava, posebno prava na privatnost, lica prema kojima su usmerene.

Ključne reči: prikrivena policijska aktivnost, ljudska prava, kriminal, suprotstavljanje.

* e-mail: zelko.nincic@gmail.com

1. Uvod

Istorijski gledano, ljudsko društvo je od svog nastanka bilo suočeno sa problemom pravilne i pravovremene identifikacije određenih pojava koje svojim načinom ispoljavanja, objektima „napada“ i intenzitetom dejstva predstavljaju opasnost po njene osnovne vrednosti. Teškoća detektovanja bezbednosnih izazova, rizika i pretnji leži i u činjenici da su nosioci destruktivnih pojava (ljudi kao individue i kao organizovane grupe) često bili brži u prilagođavanju razvoju društvenih odnosa olakšavajući, time, obavljanje svojih kriminalnih aktivnosti nego što je država mogla, na pravi način, da odgovori novim oblicima ispoljavanja kriminala. Razlog je, najverovatnije, u nedovoljnoj analizi svih činilaca koji mogu biti od uticaja na razvoj određenih bezbednosnih pojava, odnosno u neadekvatnoj bezbednosnoj proceni kako će se takve pojave razvijati u budućnosti. Pravilna analiza bi uslovlila precizan zaključak koji su to uslovi i uzroci koji dovode do manifestovanja određenih bezbednosnih izazova, rizika i pretnji, ukazala na moguće pravce uticaja na njihov dalji razvoj, odnosno omogućila procenu budućeg uticaja na osnovne društvene vrednosti. Na taj način, dobijanjem jedne sveobuhvatne „slike“ o mogućim destruktivnim pojavama, država može projektovati adekvatan mehanizam zaštite koji će isključiti negativno dejstvo takvih pojava ili minimizirati posledice njihovog ispoljavanja.

U tom smislu, kao jedan od najznačajnijih zadataka države jeste delovanje protiv organizovanih formi kriminala. To je uslovljeno njegovim osnovnim karakteristikama koje se ogledaju u slaboj uočljivosti (problem detekcije), hijerarhijskoj povezanosti, teškoćama dokazivanja i procesuiranja i gde kriminalne aktivnosti vrše grupe heterogenog sastava, različitog stepena organizovanosti sa članovima raznovrsnih profesionalnih „kvaliteta“. Način njihovog „eksponiranja“ podrazumeva vršenje najtežih krivičnih dela čije otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje nije moguće korišćenjem tzv. tradicionalnih policijskih metoda. Zbog toga je neophodan proaktivan pristup rešavanju problema, odnosno primena onih mehanizama koji će obezbediti prikupljanje takvih podataka o kriminalnoj aktivnosti koji imaju dokaznu snagu u krivičnom postupku. Praksa je pokazala da najveći uspeh u tome imaju prikrivene policijske aktivnosti. One se zasnivaju na upotrebi različitih sredstava i metoda čija primena podrazumeva sprovođenje bez znanja lica prema kojima su usmerena (lica nisu svesna takvih aktivnosti) i koje u određenoj meri, privremeno, ograničavaju njihova ljudska prava i osnovne slobode, naročito pravo na privatnost. Diskrecioni karakter takvih aktivnosti, ostavlja mogućnost njihove zloupotrebe pa se moraju sprovoditi u zakonom propisanim okvirima i na način koji garantuje zakonitost njihove upotrebe.

2. Pojam i svrha prikrivenih policijskih aktivnosti

Imajući u vidu sadašnju nacionalnu, evropsku i globalnu stopu kriminala, kao i globalizacijske tendencije organizovanog kriminala, možemo sa sigurnošću reći da tradicionalne, otvorene metode istrage nisu efikasne za uspešno krivično gonjenje. Protiv organizovanih kriminalnih mreža koje rade sa širokom raspodelom rada, koristeći značajne ljudske i materijalne resurse, može se uspešno boriti samo tajnim metodama pokrivanja i širokim spektrom ljudskih i tehničkih sredstava (Fenyvesi, 2006:183). To zahteva i jedna od osnovnih karakteristika savremenog kriminala, tajnost delovanja. Ona podrazumeva aktivnosti koje su „nevidljive“ organima za zaštitu zakona (od planiranja, organizovanja do samog izvršenja) a jedino uočljiva postaje faza same realizacije kriminalne aktivnosti, sa svim svojim posledicama. Međutim, to ne daje dovoljno prostora organima zaduženim za suprotstavljanje kriminalu da preduzimu mere koje će sprečiti takvu delatnost. Nakon izvršenja kriminalnog akta, moguće je baviti se samo posledicama i ići „unazad“ ka mogućim učiniocima onoliko koliko dozvoljavaju podaci koji su dobijeni naknadnim aktivnostima (uviđajem – na osnovu tragova izvršenja, postojanja određenih indicijalnih tragova, prikupljanjem podataka u skladu sa mogućim verzijama kriminalnog događaja...). Znači, radi se o određenim postdeliktinim aktivnostima gde nema, uvek, dovoljno prostora za preduzimanje svih neophodnih mera i radnji za otkrivanje ili sprečavanje neke buduće kriminalne aktivnosti.

Zbog toga, imajući u vidu činjenicu da najteži oblici kriminala nastoje da u svojim manifestacionim oblicima budu prikriveni i tajni, uspešna strategija suprotstavljanja se mora voditi na tri nivoa: uočavanje, identifikovanje i prepoznavanje pripadnika i saradnika zločinačkih organizacija, kao i lica u kriminalnoj vezi sa njima; otkrivanje legalnih struktura kojima teku informacije koje su važne za opstanak i razvoj kriminalne delatnosti kriminalne organizacije; ulazak u trag nezakonito stečenom kapitalu (Milošević, Matić, 2007). Realizacija prvog nivoa nije, uvek, moguća sprovođenjem klasičnih policijskih metoda već je potrebno primenjivati metode adekvatne svojstvu kriminalnih aktivnosti. Uglavnom se radi o ofanzivnom načinu prikupljanja informacija o kriminalnom delovanju organizovanih kriminalnih struktura gde se, u većini slučajeva, radi o tajnom prikupljanju informacija a posebnu ulogu imaju mere infiltracije u kriminalnu sredinu, kao adekvatan odgovor konspirativnom delovanju organizovanog kriminala (Marx, 1988:19). U pitanju su određeni, po svom karakteru, atipični načini prikupljanja dokaza, koji se primenjuju samo u odnosu na neka (kako u odnosu na posledice tako i u krivičnopravnom smislu, s obzirom na kaznu koja je za njih propisana) veoma teška krivična dela, odnosno za krivična dela koja se po nekim svojim fenomenološkim karakteristikama, psihološkim i drugim osobinama njihovih izvršilaca,

teško otkrivaju, razjašnjaju i dokazuju uobičajenim dokaznim metodama (Škulić, 2007:309). Radi se o prikrivenim istražnim tehnikama, kao obliku specijalnog istraživanja, koje su posebno predviđene zakonom i sastoje se od konspirativnih aktivnosti policije gde se u kontaktu sa određenom grupom ljudi koja učestvuje u nelegalnim aktivnostima dolazi do objektivnoih elemenata koji ukazuju na to da se čini krivično delo ili će se ono uskoro učiniti (Iliescu, 2016:23).

Policija tradicionalnim policijskim metodama može u organizovanim grupama uhvatiti, uglavnom, samo one učinioce krivičnih dela koji u okviru grupe imaju određenu ulogu. Pošto se radi o kriminalcima koji su zamenjivi i nadomestivi, njihovim otkrivanjem se ne narušava kriminalna delatnost organizacije, već treba težiti da se otkriju i privedu kazni organizatori, oni koji „drže konce“ iz pozadine (Modly, 1993:39). To zahteva fizionomija savremenog kriminala koja i uslovljava preduzimanje posebnih policijskih aktivnosti (operacija) čija je svrha otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje najtežih krivičnih dela. U pitanju su takve aktivnosti kojima se prikupljaju dokazi neophodni za krivični postupak a nije ih moguće prikupiti klasičnim policijskim metodama. Sve ove aktivnosti podrazumevaju faze kao što su planiranje, organizacija i sprovođenje pa se, u tom smislu, mogu posmatrati u okviru opšteg značenja pojma operacija.

U početnom značenju, pojam operacija je korišćen za označavanje pokreta vojske ka prostorima izvođenja bitke. Nastanak i razvoj operacije je bio uslovljen delovanjem brojnih društveno – istorijskih, vojnih i drugih činilaca, prvenstveno snažnim razvojem tehnologije, odnosno tehničkog faktora. To je doprinelo da je operacija, kasnije, prevazišla isključivo vojne okvire jer se u pripremi, organizovanju i izvođenju operacija angažuju mnogi podsistemi države, vladine i nevladine organizacije i agencije od čije uspešnosti angažovanja zavisi i mogućnost ostvarenja definisanih ciljeva (Kovač, 2010:20). Jedan od podsistema države jeste i policijska organizacija pa, u tom, smislu, prikrivene policijske radnje (tajne operacije) predstavljaju zakonom definisan postupak u kome se koriste prikrivene operativno – taktičke mere i radnje koje sprovodi policija s ciljem prikupljanja operativnih saznanja ili dokumentovanja određenih postupaka osobe/osoba za koje postoje indicije (osnovi sumnje) za učinjeno krivično delo, odnosno prikupljanje dokaza protiv osobe/osoba za koje postoje indicije (osnovi sumnje) da je učinilac krivičnog dela (Dundović, 2009:37). To su tajne mere koje se koriste radi pridobijanja poverenja lica osumnjičenih za pripremanje ili izvršenje zakonom određenih, teških, krivičnih dela ili kako bi ovlašćena službena lica prikupila saznanja i dokumentovala postupke osumnjičenih lica a sve s ciljem prikupljanja dokaza i utvrđivanja obima kriminalnih aktivnosti osumnjičenih lica (Bugarski, 2014:24). Kada su u pitanju operacije tajnog (prikrivenog) prikupljanja podataka, može postojati razlika.

S jedne strane, u odnosu na objekat („metu napada“), ili razlika u odnosu na efekat koji se očekuje (koji je potrebno postići) njihovim sprovođenjem, s druge strane. U odnosu na objekat, prikrivene operacije mogu, pored ostalog, biti usmerene i na predstavnike vladajućih struktura u zemlji ili inostranstvu (sprovođe ih, obično, civilne i vojne obaveštajno – bezbednosne agencije), ili usmerene na kriminalnu sredinu i njene eksponente (organizatore i članove organizovanih kriminalnih grupa) i sprovodi ih policija u saradnji sa drugim organima za sprovođenje zakona (tužilaštvo, sud...). U prvom slučaju, cilj je političke prirode i ogleda se u destabilizaciji političkih režima i njihovom svrgavanju. U drugom, cilj je prikupljanje dokaza o najtežim krivičnim delima za potrebe krivičnog postupka, odnosno za ona krivična dela za koja dokaze nije moguće prikupiti bez prikriivenog (tajnog) delovanja (Ninčić, 2019:85). Prikrivene policijske operacije obuhvataju različite metode različitog stepena infiltracije, konspirativnosti, različit intenzitet navođenja na krivično delo. Poznate su operacije lake infiltracije (*light cover operations*), kada prikriiveni agent ne boravi stalno u kriminalnoj sredini, ne ugrađuje se u njenu strukturu već se pojavljuje povremeno u nekoj ulozi. Operacije duboke infiltracije (*deep cover operations*) zahtevaju pripremu potpuno novog identiteta agenta, ubacuje se u kriminalnu sredinu i saraduje sa njom (Feješ, 2006:407). Infiltracija u kriminalnu sredinu, predstavlja najsloženiju kriminalističku delatnost, kojom policija i drugi nadležni organi nastoje da u takvom miljeu ostvare takvu (povoljnu) poziciju koja će omogućiti otkrivanje izvršenih ili planiranih delikata, kao i nepobitne dokaze o krivici osumnjičenih lica (Marinković, Đurđević, 2006:1028). Po svojoj prirodi, tajne akcije se odlikuju izuzetnom složenošću odnosa i situacija u kojima se izvode i gde se, u skladu sa konkretnom situacijom, kombinuju različite metode delovanja (Anđelković, Matijašević, 2018:166). To su operacije koje se sprovode bez znanja lica prema kojima su usmerene uz primenu adekvatnih optičkih, akustičnih i drugih tehničkih sredstava, kojima se prikupljanju saznanja i podaci o organizovanoj kriminalnoj delatnosti i oni imaju dokaznu vrednost na sudu (Lukić, 2005:506). Radi se, dakle, o dokaznim radnjama koje se razlikuju od operativno–taktičkih (potražnih) mera i radnji koje se, takođe, primenjuju u postupku otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela. *Differentia specifica* jednih u odnosu na druge jeste u tome što se operativno–taktičkim merama i radnjama dolazi do indicija (osnova sumnje, osnova podozrenja) a drugim do pravno relevantnih činjenica. Prve su oslobodene strogo formalizma, dok su radnje dokazivanja strogo zakonom normirane, kako u pogledu uslova preduzimanja, tako i u pogledu forme vršenja i dokumentovanja (Banović, 2005:217). Više je razloga za normiranje ovakvih aktivnosti: prvo, nesporna je potreba svake države da predvidi, na normativnom planu, posebne istražne mere koje bi koristile

u strategiji borbe protiv najsloženijih oblika kriminala, posebno organizovanog; drugo, dužnost svake države jeste da se bori protiv rastućeg kriminala koji ugrožava kako bezbednost građana, tako i celokupno demokratsko društvo; treće, na uvođenje posebnih istražnih mera obavezuju i mnogi međunarodni dokumenti; četvrto, opšteprihvaćeno je mišljenje da specifičnosti savremenog organizovanog kriminala, zahtevaju uvođenje posebnih mera i radnji u otkrivanju i dokazivanju najtežih krivičnih dela (Sijerčić Čolić, 2002:27).

3. Specifičnosti prikriivenog prikupljanja podataka

Osnovni cilj prikupljanja podataka (u bezbednosnom smislu) jeste identifikacija bezbednosnog rizika koji određena pojava, odnosno aktivnost predstavlja. To nije samo prost zbir određenih činjenica, već prikupljanje podataka mora predstavljati saznavni proces, logičko povezivanje činjenica koje će, nakon analitičke obrade, rezultirati ispravnim zaključivanjem. Ispravno zaključivanje, dalje, vodi do ispravnih odluka što je (u bezbednosnom smislu) neprocenjivo. Na taj način se stvaraju uslovi za reakciju koja je adekvatna ispoljenom destruktivnom delovanju određene pojave ili aktivnosti (Nincic, 2018:198). U tom smislu, na nivou države se uspostavljaju obaveštajne i druge službe čiji je zadatak da zaštite državu, građane i druge osobe pod jurisdikcijom države, kao i demokratski poredak. Zbog toga, imaju posebna ovlašćenja i sposobnosti. Obično im zakon daje pravo da dolaze do poverljivih informacija putem tajnog nadzora, presretanjem komunikacija i na druge načine koji narušavaju pravo na privatnost. U tu svrhu preduzimaju prikriivene operacije i deluju sa visokim nivoom tajnosti (Nathan, 2012:49).

Prikupljanje, procena, čuvanje, obrada i korišćenje podataka predstavlja deo ljudske svakodnevice u kojoj svaki pojedinac tokom interakcije sa okolinom, sve vreme prima nove podatke i informacije. Policijski službenik, tokom obavljanja svoje redovne delatnosti, takođe, sve vreme prima nove podatke. Važna pretpostavka prilikom primanja novih podataka jeste u selektivnosti gde svaki pojedinac, u skladu sa svojim ličnim i službenim interesovanjem, obrađuje pojedine podatke koje može i želi kasnije da koristi. Za policijske službenike bi bili važni podaci koji su važni za određeno postupanje ali i za potrebe ukupnog policijskog delovanja (Radman, Mršić, 2017:31). Svako saznanje, odnosno obaveštavanje, mora da ima svoje izvore. Razna obaveštenja imaju i razne izvore, pa tako i obaveštavanje za operativnu orijentaciju, organizovanost, mobilnost i postupanje u borbi protiv kriminala ima svoje izvore. U borbi protiv kriminala, organu unutrašnjih poslova stoje na raspolaganju sve kriminalističko – taktičke radnje, ali njihova efikasna i blagovremena primena zahteva (u odnosu na kompleksni operativni zadatak, lice

ili objekat) primenu onih operativno – taktičkih i drugih mera koje će dati najoptimalnije rezultate u rešavanju konkretnog operativnog zadatka (Kostić, 1984:16).

Za prikupljanje podataka u upotrebi su brojne i moderne tehnike, koje omogućuju da se mnoge ljudske komunikacije nadziru, slušaju, filmski i tonski beleže, da se ljudi u prostoru lociraju i prate, a njihovi lični podaci najrazličitije prirode lako prikupe. Kao posebne mere za tajno prikupljanje podataka mogu se, naročito, označiti: tajna saradnja sa fizičkim licima (doušnici, informanti); pribavljanje i otkup tajnih dokumenata; uvid u evidencije ličnih i sa njima povezanih podataka; operativni prodor u organizacije i grupe (prikriveni islednik, infiltracija); tajno praćenje i nadzor lica na otvorenom prostoru i javnim mestima uz korišćenje tehničkih sredstava za fotodokumentovanje i snimanje razgovora; tajni nadzor, snimanje i pretres unutrašnjosti objekata, zatvorenih prostora i predmeta; tajni nadzor sadržine pisama i drugih sredstava komunikacije; prisluškivanje, snimanje i nadzor razgovora, telekomunikacija i drugih sredstava za prenos podataka u zemlji ili iz inostranstva; specijalne mere, odnosno dokazne radnje za borbu protiv organizovanog kriminala i određenih drugih teških krivičnih dela (pružanje simuliranih poslovnih usluga i sklapanje simuliranih pravnih poslova, kontrolisana isporuka, saslušanje svedoka saradnika). Znači, prikupljanje podataka obuhvata čitav spektar mera koje preduzima policija a koje se mogu razvrstati u dve grupe: mere kojima se manje ili neznatno zadire u individualna prava i slobode lica prema kojima se primenjuju (tradicionalne policijske metode); mere čijim se korišćenjem, privremeno, bez znanja lica ograničavaju pojedina od zajamčenih individualnih prava i sloboda, posebno prava na privatnost – posebne mere za tajno prikupljanje podataka (Milosavljević, 2008:61).

Prikriveno prikupljanje podataka, ima određene specifičnosti koje utiču na realizaciju prikrivene policijske aktivnosti u obimu u kome cilj prikupljanja i tehnika koja se primenjuje, to zahtevaju. U tom smislu, bez obzira o kojim prikrivenim operacijama se radi, neka njihova osnovna obeležja podrazumavaju: proaktivni karakter u delovanju prema kriminalnoj sredini; tajnost planiranja, pripreme i sprovođenja; različita „ciljna grupa“ podataka koji se prikupljaju prikrivenom operacijom (prikupljanje materijalnih dokaza ili prikupljanje informacija na osnovu kojih se, primenom nekih drugih metoda, dolazi do konkretnih dokaza); mogućnost delovanja/sprovođenja prikrivenih operacija „sa“ ili „bez“ ostvarivanja kontakta sa kriminalnom sredinom (tajni nadzor komunikacija, recimo, ne podrazumeva kontakt dok angažovanje prikrivenog islednika ili kontrolisana isporuka to podrazumavaju); potreba (posedovanje) posebnih psihofizičkih osobina lica koja sprovode prikrivene operacije (naročito operacije infiltracije); korišćenje elemenata obmane i trika prilikom sprovođenja prikrivenih operacija; korišćenje

„legende“ (lažnog identiteta) u pojedinim prikrivenim operacijama (kod operacija infiltracije, odnosno angažovanja prikrivenog islednika); mogućnost ulaska u „kažnjivu“ zonu, odnosno delovanje na granici kažnjivosti (naročito kod operacija infiltracije); kontinuirana ugroženost fizičkog i psihičkog integriteta lica koja neposredno (ostvarujući direktan kontakt) učestvuju u realizaciji prikrivene operacije (Ninčić, 2019:90).

4. Ljudska prava kao „ograničavajući“ faktor prikrivenih policijskih aktivnosti

Sprovođenje policijskih aktivnosti, podrazumava sve delatnosti (mere i radnje), koje policija obavlja u pretkrivičnom i prethodnom krivičnom postupku i koje su usmerene ka rasvetljavanju krivične stvari (otkrivanju krivičnih dela, traganju za njihovim izvršiocima, pribavljanju potrebnih dokaza i dovođenju učinilaca pred nadležne krivične organe). Reč je, dakle, o segmentu policijske profesije koji se odnosi na suzbijanje kriminaliteta, kao jedan od primarnih zadataka i policijske uloge u društvu. Značaj ovog segmenta policijske profesije ne proizlazi samo iz činjenice da se uspešnim suzbijanjem kriminaliteta redukuje stepen kriminala kao društvenog zla, već i iz činjenice da se ostvarivanjem ovog zadatka policija suočava sa najvećim izazovima u pogledu zaštite ljudskih prava svih lica koja mogu biti subjekti pretkrivičnog i prethodnog krivičnog postupka. To je posebno jasno ukoliko se ima na umu činjenica da se upravo u okviru pretkrivičnog i prethodnog krivičnog postupka ostvaruje najveći broj policijskih ovlašćenja čijom eventualnom zloupotrebom mogu, najozbiljnije, biti narušena ljudska prava (Simović, Zekavica, 2012:227). Ovde posebno treba napomenuti da policijske aktivnosti, čije je sprovođenje usmereno na tajno (prikriveno) prikupljanje podataka, imaju veliku šansu da postanu osnovni faktor ugrožavanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, naročito prava na privatnost kao posebno „osetljivo“ prava svakog građanina. Svi mi smo, u određenoj meri, osetljivi na narušavanje sopstvene privatnosti a naročito složena situacija se javlja u slučajevima kada ono može biti selektivno, kao rezultat korišćenja pojedinih (prikrivenih) metoda i gde nismo svesni vremena i načina njihovog sprovođenja.

U tom smislu, obaveza državne vlasti je da formuliše principe obezbeđivanja građanske jednakosti, tako da ostvarivanje javne vlasti odražava prava vlade, a ne volju privremenih subjekata moći. Da bi se postigla društvena efikasnost, ovi principi moraju biti zakonski utemeljeni, a pozitivan zakon je zajednički jezik kojim se poštuje država, grupe i pojedinci i poštuju načela individualnih prava. Dužnost je zakona da detaljno uredi organizaciju građanske jednakosti i individualnih slo-

boda a državu koja je stvorila zakon da smanji svoju moć i garantuje pojedincima razvoj ljudske ličnosti (Dragoman, Ungureanu, 2018:54). Radi suprotstavljanja sve brojnijim i destruktivnijim oblicima ugrožavanja, specijalizovani državni organi (službe bezbednosrti i policija), pored ostalog, koriste i specijalne istražne mere kao dopuštenu i formalno uobličenu kombinaciju lukavstva i savremene tehnologije radi vršenja poslova iz svoje nadležnosti. S obzirom da se primenom ovih mera u konkretnoj situaciji suspenduje pravo nekolicine (pojedince) zarad interesa celog društva, može se slobodno reći da one predstavljaju kompromis između potrebe da se u konkretnoj situaciji zaštiti javni interes i opšteg pravila da državni organi u svakoj situaciji imaju obavezu da poštuju ljudska prava i slobode (Mirković, 2017:90).

Kada govorimo o privatnosti neke osobe kao osnovnom ljudskom pravu privatnost se, prvenstveno, deli na prostornu, informacijsku i komunikacijsku privatnost. Prostorna privatnost se odnosi na stan i drugi prostor u kome neka osoba vodi život, zasebno od drugih. Ona omogućava pojedincu, bilo da se radi o porodičnom domu ili samo o stolu na radnom mestu, poštovanje prava na vlastiti prostor boravka. Informacijska privatnost označava onaj aspekt privatnosti koji se odnosi na prikupljanje podataka o osobi, upravljanje tim podacima i njihovo korišćenje, odnosno na podatke koji zahtevaju dozvolu osobe za njihovo korišćenje od strane trećih lica. Sam čin povrede ličnih podataka, ulazak je u sferu privatnosti ali šteta koja je nanescena tiče se osobe i zbog toga je vrednost koju treba zaštititi, privatnost. Komunikacijska privatnost, podrazumeva aspekt privatnosti koji se odnosi na lične zapise i dopisivanje, odnosno bilo koji drugi oblik komuniciranja. Ovde se štiti komunikacija kao aspekt prava na privatnost pojedinca (Boban, 2012:584). U tom smislu, različiti prikrivene metode za prikupljanje podataka, predstavljaju različite stepene mešanja u pravo na privatnost. Neki od tih metoda, kao što je korišćenje posebnih istražnih tehnika i druge mere tajne istrage, uključujući i vršenje nadzora u privatnim prostorijama ili kući, presretanje komunikacija, korišćenje tajnih agenata i doušnika, kao i pristup informacijama o bankovnim računima i drugim poverljivim informacijama, moraju biti pod delotvornom kontrolom sudskih ili drugih nezavisnih organa kroz prethodno odobrenje, nadzor ili naknadnu (ex post facto) proveru i od presudnog je značaja za zakonitost takvih mera (OSCE, 2017:29). Ovo je neophodno jer su aspekti mogućeg narušavanja prava na privatnost različiti i brojni. Mogu se manifestovati kao narušavanje svakog prava koje ulazi u širi pojam prava na privatnost (pravo na privatni život, pravo na poštovanje doma, pravo na nepovredivost prepiske, pravo na poštovanje porodičnog života i pravo na poštovanje časti i ugleda). Većinu ovih prava, policija može direktno ugroziti eventualnom zloupotrebom svojih ovlašćenja. Tako, recimo, pravo na privatni

život, u svom opsegu zaštite, podrazumeva lični identitet i integritet neke osobe, njegovu intimu, komunikaciju sa drugim, kao i pitanje seksualne orijentacije. Tajnim opservacijama, recimo, policija direktno zadire u intimu svakog pojedinca i, samim tim, u njegov privatni život (Simović, Zekavica, 2012:276).

Zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda (naročito prava na privatnost) obezbeđena je mnogim međunarodnim pravnim aktima. Jedan od takvih dokumenata jeste i Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama¹, gde je propisano da (član 8 stav 1) svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života i prepiske. Međutim, u stavu 2 istog člana izražen je princip proporcionalnosti po kome se „javna vlast ne meša u vršenje ovog prava, osim ako je takvo mešanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mera u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne sigurnosti, ekonomske dobrobiti zemlje, sprečavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih.“ Konvencija sadrži detaljna pravila o prihvatanju (zakonskih) smetnji privatnog života i to pod uslovom da su ispunjeni zahtevi iz stava 2 člana 8 što je i osnovna razlika u odnosu na druga dokumenta koja proklamuju ova pravila. To znači da je privremeno ograničavanje ovih prava, u smislu primene posebnih istražnih radnji, moguće samo ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi: sve mere i radnje moraju biti izričito predviđeni zakonom; ako se na drugi način ne može postići isti cilj; mogu se primenjivati u vrlo ozbiljnim i složenim slučajevima; ako postoji osnov sumnje da je neko lice samo ili zajedno sa drugim licima učestvovalo ili učestvuje u izvršenju krivičnog dela; da je njihovu primenu odobrio sud, koji istovremeno zadržava i pravo kontrole zakonitosti postupaka primene posebnih istražnih radnji (Antonić, Mitrović, 2012:15). Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, na ovaj način, jasno određuje uslove „zakonitog kršenja“ pojedinih ljudskih prava, u ovom slučaju prava na privatnost. Iako pravo na privatnost nesporno spada u red osnovnih ljudskih prava, ovo pravo nije apsolutno, jer podrazumeva mogućnost javnih vlasti da se na zakonom propisan način, u nužnoj meri i radi zaštite tačno određenih vrednosti demokratskog društva umešaju u vršenje tog prava. Izvan takvih slučajeva, svako mešanje u pravo na privatnost je samovoljno, zabranjeno međunarodnim pravom i podržano mogućnošću pribavljanja zakonske zaštite (Milosavljević, 2004:63). Međutim, instrumenti za zaštitu ljudskih prava ne sadrže definiciju prava na privatnost, nego se u uređenju zaštite tog prava zadržavaju na zabrani arbitrarnog i nezakonitog

1 Usvojena u Rimu, 4. novembra 1950. godine, kada je 13 zemalja članica Saveta Evrope potpisalo Konvenciju. Stupila je na snagu 3. septembra 1953. godine. Kasnije je uz Konvenciju, usvojeno i 14 protokola. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, „Službeni list SCG – međunarodni ugovori“, br.9/2003, 3/2005, 7/2005 i „Službeni glasnik RS – međunarodni ugovori“, broj 12/2010.

uplitanja u privatnost, porodični život, dom ili korespondenciju te jamče da svako ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog uplitanja (Salaj, 2017:21)

U tom smislu, i pored čestog osporavanja, prihvaćeno je stanovište po kome je i pre utvrđivanja krivice, legitimno ograničavanje osnovnih prava i sloboda. To nije kazna u smislu krivičnog zakona, to je privremenog karaktera (vremenski ograničeno), te ima za cilj omogućavanje kažnjavanja krivca za učinjeno krivično delo, kada se očekuje da će se to i dogoditi, odnosno postoji visok stepen verovatnoće da je on i kriv za učinjeno delo. Iz toga bi proizlazile dve pretpostavke za ograničavanje njegovih prava i sloboda, a to je da je prisutna verovatnoća da je učinio ili čini krivično delo i da postoji verovatnoća da bi korišćenjem svojih osnovnih prava i sloboda, osujetio pokretanje i cilj krivičnog postupka (Krapac, 1993:173). Takođe, ovde treba napomenuti da sudska praksa ukazuje na okolnost da samo operativna saznanja nadležnih državnih organa, nisu dovoljan osnov za određivanje posebnih istražnih (dokaznih) radnji, već se zahteva provera informacija i drugih dokaza kojim bi se potkrepila operativna saznanja, pa se tek onda može odrediti primena posebnih dokaznih radnji. Ukoliko se prethodno ne preduzme neka druga radnja dokazivanja, sud ne odobrava primenu ovih radnji. Postupajući na taj način, sud će postupati pravilno, imajući u vidu da posebne dokazne radnje treba da budu dokazni *ultima ratio* a ne *prima ratio*. U svetlu ljudskih prava, ovakav stav je značajan jer ne dozvoljava olako određivanje primene posebnih dokaznih radnji (Radisavljević, Četković, 2014:168).

Koliko je kompleksan odnos između upotrebe prikrivenih metoda prikupljanja podataka i mogućnosti povrede ljudskih prava (posebno prava na privatnost) koja može nastupiti njihovim sprovođenjem, vidi se sudske prakse međunarodnih sudova. U tom smislu, presude Evropskog suda za ljudska prava, ukazuju na pojedine elemente njihove opravdanosti ali i načine kršenja ljudskih prava koje implicira njihova nezakonita primena. U presudama se iznosi vrlo jasno opredeljenje Evropskog suda u vezi njihove primene i poštovanja Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Ti stavovi, prvenstveno, upućuju na neophodnost postojanja (pored međunarodnih dokumenata) preciznog nacionalnog pravnog okvira kojim se reguliše upotreba prikrivenih metoda istraživanja. Tako je presudom u slučaju *Malone v. United Kingdom* (8691/79 (1984), 7 EHRR 14), utvrđeno je da su primenjeni nedovoljno precizni propisi u pogledu presretanja i beleženja informacija o komunikacijama telefonskim putem. Presuda obuhvata trgovca starinama, koji je bio osumnjičen da je ilegalno pribavljao robu pa su, da bi se prikupili dokazi, presretani njegovi razgovori koje je telefonski obavljao sa većim brojem lica, ali se i sistematski beležio kompletan saobraćaj na njegovoj telefonskoj liniji. Sud je, međutim, utvrdio da su propisi na osnovu kojih je po-

stupalo preduzeće za telefonski saobraćaj, bili nedovoljno jasni i precizni i da su ostavljali isuviše širok prostor za diskreciono odlučivanje o tome kada, na koji način i u kojoj meri će se narušavati tajnost telefonskih komunikacija. I u slučaju *Kruslin v. France* (11801/85, (1990) 12 EHRR 547), koji se odnosio na prisluškivanje telefonskih komunikacija, sud je presudio da je došlo do povrede prava na privatnost, kada su dokazi protiv podnosioca predstavke, pribavljeni putem realizovanja naredbe o prisluškivanju telefona trećeg lica u vezi s krivičnim delom za koje se to lice sumnjičilo. Sud je utvrdio pravne manjkavosti koje se odnose na to da nije precizirana kategorija lica čiji telefoni mogu biti prisluškivani, nije utvrđena kategorija krivičnih dela koja bi opravdala prisluškivanje, nema vremenskog ograničenja primene mere niti sudske kontrole.

U slučaju *Shuvalov v. Estonia* (39820/08, 14942/09 (2010)) u kome je podnosilac predstavke bivši sudija, osumnjičen za primanje mita da bi u sudskom postupku doneo presudu u korist lica koje je bilo optuženo za utaju poreza i pranje novca, korišćene su mere presretanja komunikacija i tajnog snimanja telefonskih razgovora, kao i simulacija davanja mita. Podnosilac predstavke se žalio da je tužilac dao nekoliko izjava štampi u kojima je prejudicirao ishod postupka i povredio pretpostavku nevinosti, da je osuda posledica podstrekavanja na izvršenje krivičnog dela, da su informacije o krivičnoj istrazi namerno „procurele“ u medije i da mu je, hapšenjem i pretresom, povređen sudijski imunitet. Sud je ustanovio da primena specijalnih istražnih sredstava, pre svega tehnika tajnog snimanja, sama po sebi ne predstavlja kršenje prava na pravično suđenje. Međutim, kod primene takvih tehnika postoji inherentna opasnost od podsticanja na izvršenje krivičnog dela pa ta primena mora da se odvija unutar jasno utvrđenih granica. U ovom slučaju, krivičnopravna istraga i prikrivena operacija zasnivali su se na konkretnim informacijama o planiranom izvršenju krivičnog dela, što je poslužilo kao osnov za kasnije simuliranje tog dela, ali sud ne može da zaključi da je ta simulacija bila preterano „aktivna“.

U slučaju *Veselov and others v. Russia* (24009/07, 23200/10, 556/10) su tri podnosioca predstavke bili meta prikriivenih operacija u vezi sa krijumčarenjem i preprodajom droge. Njihova žalba sudu se odnosila na to da u postupku pred domaćim sudovima nije bilo razmatrano to što su se pozivali na policijsko podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela, čime je bio prekršen član 6 Evropske konvencije. Država je u svom podnesku, međutim, navela da su probne kupovine bile organizovane u skladu sa unutrašnjim pravom. Sud je zaključio da je u sva tri slučaja prekršen član 6 Evropske konvencije, što se direktno može pripisati sistemskoj grešci i nepostojanju odgovarajućih mehanizama zaštite, jer su pravni i organizacioni okviri ruskog pravosuđa u vezi sa probnom kupovinom neodgovarajući.

U slučaju *Grba v. Croatia* (47074/12 (2017)) podnosilac predstavke je tvrdio da je podstrekavan na izvršenje krivičnog dela od strane agenta provokatora, izložen nezakonitim posebnim istragama krivičnih dela i da je korišćenje dokaza prikupljenih na taj način u krivičnom postupku bilo suprotno članu 6 Evropske konvencije. U konkretnom slučaju, podnosilac predstavke je označen kao osoba koja je pustila u promet falsifikovan novac i gde su, nakon prve primopredaje takvog novca, prema njemu primenjene posebne mere, nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, upotreba prikriivenog islednika i sprovođenje simulovanog otkupa predmeta. Sud je ustanovio da nije postojalo obrazloženje o razlozima i okolnostima zašto se istraga nije mogla sprovesti drugim, blažim merama. Sud je ustanovio i da nije sporno da je podnosilac predstavke bio uključen u četiri susreta tokom kojih je uspeo staviti u promet značajnu količinu falsifikovanih novčanica predajući ih prikriivenim islednicima, kao i da je prva transakcija rezultat svojevoljnog postupanja podnosioca predstavke. Postavlja se, međutim, pitanje da li su ostale transakcije rezultat uticaja prikriivenih islednika kroz podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela, odnosno da li su istražitelji koji su sprovođili prikriivene aktivnosti ostali u granicama „pasivnog“ ponašanja ili su ih prekoračili delujući kao agenti provokatori. Takođe, sud zaključuje da podnosilac nije uhapšen posle prvog transfera i da je nejasno kojim razlozima su se vodili (koje su dokaze imali) prikriiveni islednici za dalje delovanje posle prve kupovine. Sud je utvrdio i da nema nesumnjivog dokaza ko je preuzeo inicijativu o dogovaranju daljih sastanaka i transakcija podnosioca i prikriivenih islednika, kao i da li je bilo kakvih naznaka da on prodaje falsifikovani novac bilo kome osim prikriivenim islednicima, odnosno nema nikakvih dokaza da su vlasti preduzele bilo kakve druge aktivnosti na prikupljanju dokaza koji su nužni za organizovanje više nezakonitih transakcija sa podnosiocem. Zbog toga, sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 6 Evropske konvencije u odnosu na podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela.

Iz navedene prakse Evropskog suda za ljudska prava, može se zaključiti da sud ističe potrebu da nacionalna zakonodavstva moraju jasno ukazati na obim diskrecionih ovlašćenja koja su data vlastima, da zakon mora jasno predvideti osnov i uslove za korišćenje tajnih metoda delovanja, da se jasno i nedvosmisleno vidi da se ovakve metode mogu koristiti samo izuzetno, odnosno kada drugim, blažim, sredstvima nije moguće ostvariti cilj – otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje najtežih krivičnih dela. Takođe, unutrašnji pravni okvir mora utvrditi procedure odobravanja i kontrole primene ovakvih mera i to mora biti dovoljno jasno da i ono lice koje može biti predmet upotrebe ovih mera, dobije odgovarajuću pravnu zaštitu od njihovog samovoljnog, nezakonitog sprovođenja.

Ovo je posebno značajno jer se, na ovaj način, sprečava narušavanje (povreda) ljudskih prava i sloboda, posebno prava na privatnost u meri u kojoj to predstavlja protivzakonito postupanje, imajući u vidu da zakon predviđa njihovo privremeno, vremenski definisano, ograničavanje. Ovde je potrebno naglasiti i da preovladava mišljenje da se primenom tajnih metoda delovanja ne ograničavaju prava i slobode na isti način. Simulovanim poslovima, na primer, ne ograničavaju se prava i slobode na način kao što je to slučaj sa metodama kao što su tajno praćenje lica i predmeta, tajni nadzor komunikacija, angažovanje prikrivenog islednika i slično, jer kod nekog od oblika ove mere volja osumnjičene osobe je potpuno slobodna, a očuvana su i njegova druga prava i slobode, odnosno pravno ostaje netaknuta autonomija njegove volje kao i druga osnovna prava i slobode (Krapac, 2000:203).

5. Zaključak

Savremeni oblici ispoljavanja kriminala daju šansu kriminalnoj „zajednici“ da, u punom kapacitetu, koristi sve raspoložive mogućnosti kako bi materijalizovali svoje kriminalne namere. To im omogućava, pre svega, specifičnost njegovih organizovanih formi (organizaciona struktura, tajnost delovanja, profesionalizam izvršenja) čime, često, ostaju „nevidljivi“ organima za sprovođenje zakona. S druge strane, takav način delovanja zahteva proaktivan pristup i korišćenje onih istražnih metoda koje mogu, na adekvatan način, odgovoriti savremenim izazovima u suprotstavljanju najtežim oblicima kriminala.

U takvim uslovima kao, u praksi, dokazan mehanizam suprotstavljanja javljaju se metode prikrivenog (tajnog) delovanja u prikupljanju dokaza. Imajući u vidu da se radi o metodama koje se primenjuju bez znanja lica prema kojima su usmerene, njihova primena mora biti sprovedena u strogo zakonom definisanim uslovima, čime se sprečava njihova zloupotreba i mogućnost ugrožavanja ljudskih prava, posebno prava na privatnost. Zbog toga, svaka država mora obezbediti takav pravni okvir koji će omogućiti upotrebu ovih metoda samo u slučajevima kada drugim, blažim, sredstvima nije moguće ostvariti cilj (otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje najtežih krivičnih dela), po precizno propisanoj proceduri, sa jasno i nedvosmisleno određenim obimom zadiranja u ljudska prava, odnosno posebno definisanim okvirom zaštite od samovoljnog korišćenja ovih metoda. Na taj način, omogućava se privremeno ali zakonito ograničavanje ljudskih prava (posebno prava na privatnost), opravdava svrha metoda koje se primenjuju ali i ispunjava njihov osnovni cilj – otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje najtežih krivičnih dela.

Literatura

- Anđelković, S., Matijašević, M. (2018). Tajne akcije kao oblik primene sile u međunarodnim odnosima sa posebnim osvrtom na Sjedinjene Američke Države, *Kultura polisa*, 15(35), str. 165–176.
- Antonić, V., Mitrović, D. (2012). *Posebne istražne radnje*. Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine.
- Banović, B. (2005). Specijalne istražne radnje i nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, (2–3), str. 209–238.
- Boban, M. (2012). Pravo na privatnost i pravo na pristup informacijama u suvremenom informacijskom društvu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 49(3), str. 575–598.
- Bugarski, T. (2014). *Dokazne radnje u krivičnom postupku*. Novi Sad: Pravni fakultet.
- Dragoman, I., Ungureanu, D. (2018). Human Rights in the Common Constitutional Traditions of the States of the European States, *Human Rights In Law Enforcement*, 12(1), pp. 51–58.
- Dundović, D. (2009). *Prikrivene policijske radnje – tajne policijske operacije*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
- Feješ, I. (2006). Odgovornost prikrivenog islednika i njegove „žrtve“ za izvršeno krivično delo. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 40(2), str. 405–430.
- Fenyvesi, C. (2006). The Legal and Criminalistic Aspects of Secret Data and Information Collection, *Acta Juridica Hungarica*. 47(2), pp. 183–197.
- Iliescu, L. (2016). Special Investigation Techniques In Combating Organized Crime. *Human Rights In Law Enforcement*, 5(1), pp. 23–31.
- Kostić, S. (1984). *Kriminalistička operativa – operativno obaveštavanje*. Beograd: Viša škola unutrašnjih poslova.
- Kovač, M. (2010). Pojam i klasifikacija operacija. *Novi glasnik*, (3–4), str. 5–20.
- Krapac, D. (1993). Policijski izvidi u budućem hrvatskom kaznenom procesnom pravu: pravni aspekti iz Nacrta zakona o kaznenom postupku od veljače 1993. *Полиција у сигурност*, 2(3–4), стр.141–174.
- Krapac, D. (2000). *Kazneno procesno pravo*. Zagreb: Informator.
- Lukić, T. (2005). Prikriveni islednik. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, 77(10), str. 502–522.
- Marinković, D., Đurđević, Z. (2006). Simulovani poslovi i usluge kao dokazna radnja i oblik navođenja na krivično delo. *Pravni život*, (9), str. 1025–1039.

- Marx, G., (1988). *Undercover: Police Surveillance in America*. Berkeley: University of California Press.
- Milosavljević, B. (2004). *Ljudska prava i policija – standardi ljudskih prava za policiju, priručnik*. Beograd: Centar za antiratnu akciju.
- Milosavljević, B. (2008). Ovlašćenja policije i drugih državnih organa za tajno prikupljanje podataka: domaći propisi i evropski standardi. *Zbornik radova Centra za civilno*–Milošević, M., Matić, G. (2007). Normiranje specijalnih istražnih metoda u demokratskom društvu – efekti i posledice. *Zbornik Kriminalističko – policijske akademije*, 2, str. 243–261.
- Mirković, V. (2017). Sudska kontrola specijalnih istražnih mera službi bezbednosti u Republici Srbiji. *NBP*, 22(3), str. 89–105.
- Modly, D. (1993). *Informator*. Zagreb: Ministarstvo unutrašnjih poslova.
- Nathan, L. (2012). Transparentnost, tajnost i nadzor nad obaveštajnim službama. *DCAF, Nadzor nad obaveštajnim službama, Priručnik*, str. 49–65.
- Nincic, Z. (2018). Data as the starting point of a security assessment, *Security system reforms as precondition for Euro – Atlantic integrations– Faculty of Security, Skopje*, 1, pp.197–206.
- Ninčić, Ž. (2019). Prikrivene operacije u funkciji suzbijanja organizovanog kriminala, *Vojno delo*, 71(2), str. 82–96.
- OSCE (2017). *Rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima – priručnik*. Beč: Sekretarijat OSCE.
- Radisavljević, M., Četković, P. (2014). Posebne dokazne radnje u tužilačkoj istrazi u Srbiji, *Tužilačka istraga – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*. Beograd: Misija OEBS u Srbiji.
- Radman, M., Mršić, Ž. (2017). Policijske ovlasti –Salaj, Z. (2017). Međunarodnopravne implikacije masovnog nadzora elektroničnih komunikacija u kontekstu ljudskih prava, s posebnim osvrtom na sigurnosno–obavještajni sustav u Republici Hratskoj. *ZPR*, 6(1), str.15–40.
- Sijerčić Čolić, H. (2002). Prikrivene istražne mjere u svjetlu efikasnosti krivičnog postupka zaštite osnovnih prava i sloboda čovjeka. *Pravo i Pravda*, (1), str. 27–48.
- Simović, D., Zekavica, R. (2012). *Policija i ljudska prava*. Beograd: Kriminalističko–Škulić, M. (2007). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*. Beograd: Službeni glasnik.

Željko NINČIĆ, Research Fellow
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia

COVERT POLICE ACTIVITIES AND HUMAN RIGHT – RELATIONSHIP SPECIFICITIES

Positive social movements are often “disturbed” by various criminal activities of individuals or groups of people. Such activities have always been in opposition to the aspirations of society to create an environment that enables citizens to safely perform basic life and social functions. Since modern forms of crime, most often, involve organized forms of manifestation, in practice, as a proven mechanism of confrontation with its most severe forms, hidden (police) activities are imposed. Their implementation implies a secret activity which, temporarily, limits individual human rights of persons against whom they are applied, so the question of their mutual relationship is posed.

The paper points to the purpose of covert police activities and emphasizes the necessity of such actions in contemporary conditions of crime manifestation. The importance of covert data collection is especially emphasized, and its characteristics are pointed out. Particular attention is paid to the specificity that implies the need to confront the most serious forms of crime, on the one hand, and the importance of respecting human rights and basic freedoms of persons against which covert police activities are conducted, on the other. The aim of the paper is to point out the justification of covert police activities in countering the most serious forms of crime, but also to improve the way that are planned, organized and implemented with respect for human rights, especially the right to privacy, of the persons targeted.

Keywords: *covert police activity, human rights, crime, oppression.*